

UDK 821.163.4.09:929 Petrović Njegoš P. II

Stručni rad

Nikola POPOVIĆ (Nikšić)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

nikola.popovic@fcjk.me

**VRIJEDAN DOPRINOS CRNOGORSKOJ
KOMPARATISTICI I NJEGOŠOLOGIJ**

**(Vesna Kilibarda, *Njegoš i Italija*,
Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2014)**

Studija *Njegoš i Italija* rezultat je tridesetogodišnjega nauč-noga rada prof. dr Vesne Kilibarde. Objavljena prošle godine u izdanju Instituta za crnogorski jezik i književnost, nakon velikoga jubileja, dvjestagodišnjice Njegoševa rođenja, studija *Njegoš i Italija* predstavlja cjelovitu sintezu o „italijanskim temama“ u pjesničkome djelu i životu Petra II Petrovića Njegoša. Osim nesumnjivoga doprinosa njegošologiji, autor ovoga priloga ističe značaj Kilibardine studije i za afirmaciju komparatističkih istraživanja u okviru montenegrstike.

Ključne riječi: *Vesna Kilibarda, Petar II Petrović Njegoš, italijanske teme, njegošologija, komparativna montenegrstika*

Neosporna je povijesna činjenica da su temelji moderne književne montenegrstike udareni šezdesetih godina prošloga vijeka. Tada je, uprkos snažnoj unitarističkoj koncepciji, na književnoistorijsku i književnokritičku scenu istupila plejada zaslužnih književnih historičara i kritičara. Publikovanjem vrijednih književnoistorijskih monografija, rasvjetljavanjem tamnih mjesta iz bliže i dalje nam književne prošlosti, generaciji o kojoj je riječ treba prije svega odati priznanje da je na nov, metodološki savremen način otklonila brojne zablude koje su postojale u crnogorskoj nauci o književnosti, a budućim generacijama istraživača pripremila plodno tlo za raznovrsnije tumačenje zamršenih književnih pojava i procesa.

Dugo na marginama književnoteorijskih istraživanja, izgubljena u moru različitih pristupa književnome tekstu, pionirske korake pravila je i oblast komparativne montenegrstike. Prazninu u toj važnoj oblasti književne montenegrstike, cjelokupnim naučnim angažmanom, već tridesetak godina uspješno popunjava crnogorska komparatistkinja i historičarka književnosti

prof. dr Vesna Kilibarda. Baveći se u prvom redu interkulturnim vezama, dr Kilibarda je u svojim naučnim radovima donijela pregršt novih saznanja koja dodatno osvjetljavaju duboke i složene odnose između dvije kontaktne kulture – crnogorske i italijanske. Njen rad na tome polju bez sumnje je nenadmašan. Dvosmjerno kanališući pravac svojega naučnog interesovanja, usmjerenoga na proučavanje italijanske književnosti i kulture u Crnoj Gori, kao i na recepciju Crne Gore i crnogorske književnosti u italijanskom književnom životu do 1918. godine, dr Vesna Kilibarda je značajno doprinijela unapređenju kulturnih veza Crne Gore i Italije. Prilog tome višegodišnjem naučnoistraživačkom radu jeste i studija koju ovđe predstavljamo – *Njegoš i Italija*.

Objavljena prošle godine u izdanju Instituta za crnogorski jezik i književnost, nakon velikoga jubileja, dvjestagodišnjice Njegoševa rođenja, studija *Njegoš i Italija* predstavlja, kako autorka u „Predgovoru“ ističe, pokušaj da se „objedine ‘italijanske teme’ s kojima se dovodi u vezu crnogorski vladika i pjesnik Petar II Petrović Njegoš“. „Italijanske teme“ u ovoj studiji autorka je podijelila u dvije velike komplementarne cjeline. Prva, sastavljena iz tri posebna poglavlja, posvećena je Njegoševu poznavanju italijanskoga jezika, njegovoj italijanskoj lektiri, kao i mogućim uticajima Danteove *Božanstvene komedije* na Njegoševu *Luču mikrokozma*. Ovim dvama poglavljima, kao dio iste tematske cjeline, pridružuje se i poglavlje „Njegoš u italijanskom putopisu“, u kojem je dr Kilibarda dala detaljnu analizu putopisa italijanskoga botaničara Bartolomea Bjazoleta i njegova viđenja Njegoša i Crne Gore. Druga cjelina odnosi se na recepciju Njegoševa djela u Italiji i to kroz analizu prijevoda Njegoševih djela na italijanski jezik, dok zaključno poglavlje studije obuhvataju crnogorske teme italijanskih romantičara, s posebnim akcentom na prisustvo Njegoša u italijanskim romantičarskim tekstovima. Kao dodatak iscrpne studije autorka je naučnoj javnosti dala na uvid i bibliografiju prijevoda i napisa o Njegošu na italijanskom jeziku, i to prema hronološkom redosljedu pojavljivanja, a opremljena je anotacijama i registrima prevodilaca i autora.

Konsultujući brojnu tematski raznovrsnu i rasutu građu, namjera autorka je bila da ovom studijom „razmotri(m) Njegoševe dodire s jednom velikom i starom evropskom kulturom – italijanskom – i da crnogorskog vladiku i pjesnika situira(m) u manje proučavani jadranski i mediteranski kontekst, kome je on suštinski pripadao i na koji je bio najviše, neposredno i neprekidno upućen i u ličnom životu i vladarskom djelovanju“.

Italijanska kultura i literatura su, prema mišljenju dr Vesne Kilibarde, trajno uticale na oblikovanje vladarske i pjesničke ličnosti Petra II Petrovića Njegoša. Budući da se Njegoš kao vrlo mlad susrio s italijanskom kulturom, u prvom redu s italijanskim jezikom, autorka je znatan prostor posvetila utvr-

divanju stepena Njegoševa poznavanja italijanskoga jezika. Iako ponajviše potreban za svakodnevnu komunikaciju s austrijskim vlastima u Boki Kotor-skoj, odnosno za praktičnu upotrebu, italijanski je jezik, kako dr Kilibarda dokazuje, Njegošu služio i u „bogaćenju vlastite književne i filozofske kulture“. Tu činjenicu potkrepljuju i italijanski naslovi iz Njegoševe biblioteke, koju autorka bibliografski razvrstava, dopunjujući spisak djela navedenih u popisu Dušana Vuksana iz 1929. godine, ne ulazeći pritom u otvorena pitanja u vezi s današnjim sastavom Njegoševe biblioteke.

Upravo na temelju istraživanja Njegoševe biblioteke, autorka studije *Njegoš i Italija* u poglavlju „Njegoš i Dante“ ponovo pokreće pitanje odnosa Njegoševa filozofsko-religioznoga spjeva *Luča mikrokozma* i Danteove *Božanstvene komedije*. Iako nije u biblioteci Petra II Petrovića pronađeno djelo velikoga italijanskog pisca, već samo, kako dr Kilibarda ističe, „trotomni komentari Danteovog remek-djela Antonija Čezarija pod naslovom *Ljepote Komedije Dantea Aligijerija*“ ovaj podatak poslužio je mnogim autorima da pokrenu tezu o neoriginalnosti Njegoševa spjeva. Pored detaljnoga hronološkog pregleda najvažnijih studija i priloga u svijetlu navedenoga problema, radova Milorada Medakovića, Jovana Skerlića, Tihomira Ostojića, Pavla Popovića, Stjepa I. Kastrapelija, italijanskoga slaviste Artura Kronije i drugih, dr Kilibarda ističe značaj studija Alojza Šmausa, a posebno Mirona Flašara, koji je najargumentovanije dao odgovor na pitanje uticaja Dantea na Njegoša, zaključujući na kraju da je „mogućnost pronalaska tragova prisustva velikog italijanskog pjesnika u Njegoševom pjesničkom djelu bila inspirativna i za proučavaoce književnog djela najvećeg crnogorskog pjesnika“.

Uticaj koji su na mladoga crnogorskog pjesnika i vladiku ostavila putovanja u Italiju i upoznavanje s tamošnjom kulturom i civilizacijom, kao i prisustvo italijanskih tema i njihova refleksija u njegovu pjesničkom djelu, dr Kilibarda je, konsultujući obimnu literaturu i arhivsku građu, isrpno analizirala u poglavlju „Njegoš u Italiji, italijanske teme u Njegoševom djelu“. S obzirom na to da je izvan granica tadašnje Crne Gore Njegoš najviše vremena provodio u Italiji i mjestima na istočnoj obali Jadrana, koji su ostali u kulturnoj sferi nekadašnje Mletačke Republike, autorka je Njegoševa putovanja po Italiji hronološki izdijelila na putovanja u velike italijanske kulturne centre: Trst, Veneciju, gradove italijanskoga juga (Rim, Napulj), a poglavlje zaključila opisom njegovih posjeta italijanskim gradovima Livornu, Pizi i Firenci. Susreti s poznatim ličnostima onoga vremena, austrijskim i italijanskim zvaničnicima kao i brojnim predstavnicima „ilirskoga pokreta“ uticali su na Njegoša državnika i proširila krug njegovih prijatelja, od kojih su pojedini, kako dr Kilibarda potcrtava, ubrzo postali njegovi „povjerenici za različite poslove“. Osim zanimljivih momenata iz Njegoševa života i rada, čuvene *Bilježnice* u

kojoj se, između ostaloga, nalaze impresije s putovanja po Italiji, ova mediteranska zemlja trajno je uticala na njegovo pjesničko djelo, pa je uz poznatu epizodu „Draško u Mlecima“ iz *Gorskoga vijenca*, Njegoš u Italiji pronašao građu na osnovu koje je napisao svoje treće veliko djelo – dramski spjev *Lažni car Šćepan Mali*.

Krug „italijanskih tema“ u studiji *Njegoš i Italija* dr Vesna Kilibarda zatvara poglavljima „Njegoš u italijanskom putopisu“, „Italijanski prevodi Njegoševe poezije i napisi o pjesniku i vladici na italijanskom jeziku“ i „Njegoš u italijanskim romantičarskim mistifikacijama“. Počev od detaljne analize putopisa italijanskoga botaničara Bartolomea Bjazoleta, koji je Crnu Goru i Njegoša posetio u maju 1838. godine, preko širega kulturološkog sagledavanja prijevoda Njegoševih djela na italijanski jezik, do interesantnoga priloga o književnim ostvarenjima „crnogorske inspiracije“ italijanskih književnika, u kojima se Njegoš pojavljuje čak i kao književni lik (sic!), na najbolji način pokazuju širinu i ozbiljnost istraživačkoga zadatka koji je preuzela dr Kilibarda.

Možemo već sada, bez svake sumnje, utvrditi da će studija *Njegoš i Italija* predstavljati nezaobilazno štivo u njegošologiji. Ona će, nadamo se, u isto vrijeme biti podsticaj za nove studije kojima će se afirmisati komparatistička istraživanja u okviru najmlađe grane slavistike.

Nikola POPOVIĆ

A VALUABLE CONTRIBUTION TO MONTENEGRIN COMPARATIVE STUDIES AND STUDY OF NJEKOŠ

**(Vesna Kilibarda, *Njegoš and Italy*,
Institute for Montenegrin Language and Literature, Podgorica, 2014)**

Study entitled *Njegoš and Italy* presents the crown of thirty years of scientific work of Prof. Vesna Kilibarda. Published last year, by the Institute for Montenegrin Language and Literature, the study *Njegoš and Italy* constitutes a complete synthesis of the “Italian themes” in the poetic work and life of Petar II. Besides the undoubted contribution to the study of Njegoš, the author of this paper highlights the importance of Kilibarda’s study for the affirmation of comparative research within Montenegristics as well.

Key words: *Vesna Kilibarda, Petar II Petrović Njegoš, Italian themes, comparative Montenegristics*